

The Relationship between Adolescent Risk-Taking and Parental Parenting Styles

Mohammad Sadegh Rajaeipour¹ , Fatemeh Jafari Kakolaki²

1. Faculty of Educational Sciences, Farhangian University, Ahvaz, Khuzestan, Iran (Corresponding Author).

m.s.rajaiepour@gmail.com

2. Faculty of Educational Sciences, Counseling and Psychology, Islamic Azad University, Ahvaz, Khuzestan, Iran.

f.jafarikakolaki@gmail.com

Received: 2025/12/19; Accepted 2026/04/21

Extended Abstract

Introduction and Objectives: Adolescence, as a critical and sensitive transitional stage in human development, is accompanied by rapid and profound biological, cognitive, psychological, and social changes that prepare the individual for assuming independent roles in adulthood. The tendency toward risky behaviors, or “risk-taking,” emerges as a relatively common developmental phenomenon during this period, encompassing a wide range of actions including physical, verbal, and relational aggression, rule-breaking, substance use, reckless driving, high-risk sexual behaviors, and delinquency. The persistence and intensification of these behaviors have serious negative consequences for the individual’s health, family, and society. At the individual level, these consequences include physical injuries, mental disorders (such as depression and anxiety), decline in academic performance, and involvement with the judicial system. At the societal level, the significant economic costs arising from healthcare, reduced productivity, and increased insecurity are considerable.

Among the multiple factors influencing the formation and persistence of risky behaviors

Authors retain the copyright. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

in adolescents, the central role of the family as the first and most enduring socialization context, and parental parenting styles as a stable pattern of parent-child interaction, is noteworthy. The social necessity of this research is doubled given the alarming increase in risky behaviors among Iranian adolescents and the emergence of new forms of risk-taking, such as unsafe use of cyberspace, as well as the need to consider Iran's specific cultural context in defining behavioral norms and family interaction patterns. The main research question is: "Can parental parenting styles, considering the moderating role of age and gender, predict the level of adolescent risk-taking?"

Methods: The present study is descriptive-correlational, aiming to investigate the relationship between parental parenting styles and adolescent risk-taking, considering the moderating role of age and gender. In this design, the relationship between predictor variables (parenting styles) and the criterion variable (risk-taking), as well as the effect of moderating variables (age and gender) on this relationship, were analyzed. The statistical population consisted of all adolescent high school students in Ahvaz city during the academic year 2024-2025. Due to the size of the population and geographical dispersion of schools, a multi-stage cluster sampling method was used. Thus, several districts were randomly selected from among the educational districts of Ahvaz. Then, from each district, several girls' and boys' schools were randomly selected, and finally, from each school, several classes from different grades were selected as the final clusters, and all students in those classes participated in the study. Based on Cochran's formula and considering previous similar studies, the sample size was set at 371 male and female students. After distributing questionnaires and excluding incomplete ones, analyzable data were extracted. Two standardized questionnaires were used for data collection: the Iranian Adolescent Risk-Taking Scale (IARS) (Zadeh Mohammadi, Ahmadabadi, & Heydari, 2011) and the Baumrind Parenting Styles Questionnaire (1991) (Minaei & Nikzad, 2017), whose psychometric properties have been confirmed in domestic studies.

Results: Data collected from 370 adolescents (190 boys, 180 girls) were analyzed using SPSS version 28. Pearson correlation coefficients for the relationship between parenting styles and total risk-taking score indicated strong, significant relationships at the $p < 0.01$ level for all variables. There was a strong, significant negative relationship between authoritative style and total risk-taking score ($r = -0.877$, $p < 0.01$). A very strong positive relationship was observed between authoritarian style and total risk-taking score ($r = 0.927$, $p < 0.01$). The relationship between permissive style and total risk-taking score was also

positive and significant, although its magnitude was weaker compared to the other two styles ($r = 0.323$, $p < 0.01$). To examine the moderating role of gender, Spearman correlation analysis was performed separately for boys and girls. Results showed that in both groups, authoritative parenting style had a strong, significant negative correlation with all aggression variables (all $p < 0.01$), whereas permissive and authoritarian styles showed positive correlations with these variables. Specifically, in boys, authoritarian style had a high correlation with tendency toward risky sexual behavior ($p = 0.875$), and in girls, with tendency toward risky sexual behavior ($p = 0.881$) and total aggression ($p = 0.848$). Also, total aggression score in both genders showed a strong positive correlation with tendency toward the opposite sex (boys: $p = 0.773$, girls: $p = 0.678$) and tendency toward risky sexual behavior (boys: $p = 0.888$, girls: $p = 0.879$). In the small subsample with addiction (19 boys, 18 girls), the correlation of tendency toward addiction was very high and significant in boys ($p = 0.965$) and girls ($p = 0.844$).

Discussion and Conclusion: The findings of the present study provide strong evidence for the determining role of parenting styles in shaping adolescent risky behaviors. These results not only confirm the main hypotheses of the study but also reveal more complex layers of this relationship by analyzing the moderating role of gender.

The first hypothesis of the study, positing a significant positive relationship between authoritarian style and higher levels of risk-taking, was most decisively confirmed by the data. This finding, consistent with extensive domestic (Abdollahi, Dorazi, & Heydari, 2024; Mohammadi Akbarabadi, 2019) and international (Baumrind, 1991; Masud, Ahmad, Cho, & Fakhr, 2019) research, requires analysis of potential causal mechanisms. The authoritarian style is characterized by strict control, inflexible expectations, lack of emotional warmth, and reliance on punitive methods. From the perspective of Self-Determination Theory, this style severely violates the three basic psychological needs of autonomy, competence, and relatedness (Ryan & Deci, 2000). Systematic suppression of the need for autonomy may lead to feelings of helplessness, anger, and a desire to regain control through behavioral rebellion. Risky behaviors may serve as maladaptive strategies for expressing independence and coping with a perceived oppressive family environment. Furthermore, lack of emotional responsiveness may lead to reduced self-esteem and increased sensitivity to rejection (Curran, Gray, & Snowden, 2021). Adolescents with lower self-esteem may turn to risky behaviors to gain status and respect among peers (Ozdemir, Vazsonyi, & Cok, 2017). Recent neuroscientific findings also indicate that chronic

stressful environments, such as authoritarian family environments, can negatively affect the development of brain regions involved in impulse control and emotion regulation, such as the prefrontal cortex and amygdala (Hatch et al., 2025).

The confirmation of the second hypothesis affirms the unequivocal protective role of authoritative parenting style. This style, defined by an optimal combination of “responsiveness” (emotional support and open communication) and “demandingness” (setting clear rules and logical monitoring), provides a secure and challenging framework for adolescent development. From the perspective of Social Learning Theory, authoritative parents serve as effective models for adolescents by demonstrating logical behavior, peaceful conflict resolution, and emotion regulation (Bandura, 1977). The balanced approach in this style simultaneously satisfies autonomy, competence, and relatedness needs. Importantly, within Iran’s cultural context, this style is adaptable and can be redefined within collectivistic values that emphasize mutual respect, family responsibility, and social norms.

Although the relationship was weaker in magnitude compared to the authoritarian style, the confirmation of the permissive parenting style hypothesis carries important theoretical implications. The permissive style, characterized by high responsiveness but low demandingness and monitoring, leaves adolescents without clear boundaries and constructive expectations. From the perspective of Self-Regulation Theory, adolescents require “scaffolding” to learn behavioral management. In the absence of this scaffolding, they may fail to develop crucial self-control skills. Insufficient monitoring exposes adolescents to peer influences, increasing conformity to risky behaviors (Li, Li, Liu, & Zhang, 2025).

The analysis of gender as a moderator revealed that although the direction of the basic relationships is the same in both genders, the patterns and intensity of these relationships can differ. The protective relationship of authoritative parenting and the risk-enhancing relationship of permissive parenting appeared stronger in girls. These differences can be explained from the perspective of gender socialization differences, methods of expressing aggression and risk-taking, and sensitivity to relationships. This moderating role suggests that family-based interventions should be gender-sensitive and focus on the specific needs of each gender, their emotional expression patterns, and the differing social pressures they face.

Overall, these findings support a complex interactive model in which parenting style,

as a broad familial context, influences adolescents' tendency toward risk-taking through key mediating psychological variables such as self-esteem, emotion regulation skills, and cognitive beliefs about self and others. These pathways are subsequently moderated by individual characteristics (gender, age, temperament) and broader environmental factors (culture, school support, peers). This research emphasizes the need to move from a monocausal perspective toward a systemic and ecological understanding of adolescent risk-taking, where the family is not the sole factor but a powerful hub within a network of interacting individual and social influences.

Acknowledgments: With thanks and appreciation to my wife, without whose support and encouragement the writing of this article would not have been possible, and great thanks to all the esteemed professors who have been our guiding lights in the pursuit of knowledge and research. Special thanks are also extended to the respected department head, professors, and students of the Faculty of Educational Sciences of Farhangian University of Khuzestan and the University of Applied Science and Technology of the Islamic Society of Workers in Khuzestan for their companionship and cooperation in writing this article.

Conflict of Interest: According to the authors' statement, there is no conflict of interest related to this research.

Keywords: Authoritarian Parenting, Permissive Parenting, Authoritative Parenting, Risk-Taking, Aggression, Risky Sexual Behavior, Addiction.

Cite this article: Rajaeipour, Mohammad Sadegh, and Jafari Kakolaki, Fatemeh (2026), The Relationship between Adolescent Risk-Taking and Parental Parenting Styles, *Journal of Studies in Islam and Psychology*, 2(4), 47-78.

رابطه بین خطرپذیری نوجوانان و سبک فرزندپروری والدین

محمدصادق رجائی‌پور^۱، فاطمه جعفری کاکلکی^۲

۱. دانشکده علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان، اهواز، خوزستان (نویسنده مسئول).

m.s.rajaiepour@gmail.com

۲. دانشکده علوم تربیتی، مشاوره و روان‌شناسی دانشگاه آزاد، اهواز، خوزستان.

f.jafarikakolaki@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۹/۲۸؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۲/۰۱

چکیده گسترده

مقدمه و اهداف: دوره نوجوانی به‌عنوان یک مرحله انتقالی حیاتی و حساس در مسیر رشد انسان با تغییرات سریع و شگرف زیستی، شناختی، روانی و اجتماعی همراه است که فرد را برای پذیرش نقش‌های مستقل در بزرگسالی آماده می‌کند. گرایش به رفتارهای مخاطره‌آمیز یا «خطرپذیری» به‌عنوان یک پدیده رشدی نسبتاً شایع در این دوره ظهور می‌یابد که طیف گسترده‌ای از کنش‌ها از جمله پرخطرگری فیزیکی، کلامی و رابطه‌ای، قانون‌شکنی، مصرف مواد، رانندگی بی‌پروا، رفتارهای جنسی پرخطر و بزهکاری را دربرمی‌گیرد. تداوم و تشدید این رفتارها پیامدهای منفی جدی برای سلامت فرد، خانواده و جامعه در پی دارد. از دید فردی این پیامدها شامل آسیب‌دیدگی‌های جسمی، اختلالات روانی (مانند افسردگی و اضطراب)، افت عملکرد تحصیلی و درگیر شدن با

نوع مقاله: پژوهشی

سیستم قضایی است. در سطح اجتماعی نیز هزینه‌های اقتصادی سنگین ناشی از مراقبت‌های بهداشتی، کاهش بهره‌وری و افزایش ناامنی قابل توجه می‌باشد. در میان عوامل چندگانه مؤثر بر شکل‌گیری و تداوم رفتارهای پرخطر نوجوانان، نقش محوری خانواده به عنوان نخستین و بادوام‌ترین بستر اجتماعی‌سازی و سبک فرزندپروری والدین به عنوان الگوی پایدار تعامل والد - فرزند قابل توجه است. ضرورت اجتماعی این پژوهش با توجه به افزایش نگران‌کننده رفتارهای پرخطر در میان نوجوانان ایرانی و ظهور اشکال جدیدی از خطرپذیری مانند استفاده ناامن از فضای مجازی و نیز لزوم توجه به بافت فرهنگی خاص ایران در تعریف هنجارهای رفتاری و شیوه‌های تعامل خانوادگی دوچندان می‌شود. مسئله اصلی این پژوهش پاسخ به این پرسش است که «آیا سبک‌های فرزندپروری والدین با در نظر گرفتن نقش تعدیل‌گری سن و جنسیت می‌تواند سطح خطرپذیری نوجوانان را پیش‌بینی کنند؟».

روش: پژوهش حاضر از نوع توصیفی - همبستگی است که با هدف بررسی رابطه بین سبک‌های فرزندپروری والدین و خطرپذیری نوجوانان با در نظر گرفتن نقش تعدیل‌گری سن و جنسیت انجام می‌شود. در این طرح رابطه بین متغیرهای پیش‌بین (سبک‌های فرزندپروری) و متغیر ملاک (خطرپذیری) و همچنین تأثیر متغیرهای تعدیل‌گر (سن و جنسیت) بر این رابطه تحلیل می‌شود. جامعه آماری این پژوهش را کلیه نوجوانان دانش‌آموز مقطع متوسطه شهر اهواز در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ تشکیل می‌دهند. با توجه به گستردگی جامعه و پراکندگی جغرافیایی مدارس از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای استفاده شد؛ بدین‌ترتیب، نخست از بین نواحی آموزشی شهر اهواز، چند ناحیه به صورت تصادفی انتخاب شد. سپس از هر ناحیه، چند مدرسه دخترانه و پسرانه به صورت تصادفی انتخاب گردید و در نهایت از هر مدرسه، چند کلاس از پایه‌های مختلف به عنوان خوشه نهایی انتخاب و تمامی دانش‌آموزان آن کلاس‌ها در پژوهش شرکت داده شدند. حجم نمونه براساس فرمول کوکران و با توجه به مطالعات پیشین مشابه، ۳۷۱ نفر دانش‌آموز دختر و پسر در نظر گرفته شد که پس از توزیع پرسشنامه‌ها و حذف پرسشنامه‌های ناقص، داده‌های قابل تحلیل استخراج شد. برای جمع‌آوری داده‌ها از دو پرسشنامه استاندارد شده مقیاس خطرپذیری نوجوانان ایرانی (IARS) و پرسشنامه سبک‌های فرزندپروری بامریند (۱۹۹۱) استفاده شد که ویژگی‌های روان‌سنجی آنها در مطالعات داخلی تأیید شده است.

نوع مقاله: پژوهشی

نتایج: داده‌های جمع‌آوری شده از ۳۷۰ نوجوان (۱۹۰ پسر و ۱۸۰ دختر) با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۸ تحلیل شد. ضریب همبستگی پیرسون رابطه بین سبک‌های فرزندپروری و نمره کل خطرپذیری گویای وجود روابط قوی و معنادار در سطح $0.01 < p$ ، $r = -0.877$ ، بین مقتدرانه و نمره کل خطرپذیری رابطه منفی قوی و معناداری وجود دارد $(P < 0.01, r = -0.877)$ ، بین سبک آمرانه و نمره کل خطرپذیری رابطه مثبت و بسیار قوی مشاهده شد $(P < 0.01, r = -0.927)$ ، رابطه بین سبک سهل‌گیرانه و نمره کل خطرپذیری نیز مثبت و معنادار بود، هرچند شدت آن نسبت به دو سبک دیگر ضعیف‌تر است $(P < 0.01, r = -0.323)$. برای بررسی نقش تعدیل‌گری جنسیت، تحلیل همبستگی اسپیرمن به صورت جداگانه برای گروه‌های پسر و دختر انجام شد. نتایج نشان داد که در هر دو گروه سبک والدگری مقتدرانه با تمام متغیرهای پرخاشگری همبستگی منفی قوی و معناداری دارد $(P < 0.01)$ ؛ درحالی‌که سبک‌های سهل‌گیرانه و استبدادی با این متغیرها همبستگی مثبت نشان می‌دهند. به‌طور خاص در پسران سبک استبدادی با گرایش به رفتار جنسی پرخطر $(p = 0.875)$ و در دختران با گرایش به رفتار جنسی پرخطر $(p = 0.881)$ و پرخاشگری کل $(p = 0.848)$ همبستگی بالایی داشت؛ همچنین نمره پرخاشگری کل در هر دو جنس با گرایش به جنس مخالف (پسران: $p = 0.773$ و دختران: $p = 0.678$) و گرایش به رفتار جنسی پرخطر (پسران: $p = 0.888$ و دختران: $p = 0.879$) همبستگی مثبت قوی نشان داد. در زیرگروه کوچک نمونه دارای اعتیاد (۱۹ پسر و ۱۸ دختر)، همبستگی گرایش به اعتیاد در پسران $(p = 0.965)$ و دختران $(p = 0.844)$ بسیار بالا و معنادار بود.

بحث و نتیجه‌گیری: یافته‌های پژوهش حاضر، گواه محکمی بر نقش تعیین‌کننده سبک‌های فرزندپروری در شکل‌دهی به رفتارهای مخاطره‌آمیز نوجوانان است. این نتایج نه تنها فرضیات اصلی پژوهش را تأیید می‌کند، بلکه با واکاوی نقش تعدیل‌گری جنسیت، لایه‌های پیچیده‌تر این رابطه را آشکار می‌سازد. فرضیه اول پژوهش مبنی بر وجود رابطه مثبت معنادار بین سبک مستبدانه و سطوح بالاتر خطرپذیری، به‌طور قاطع‌ترین شکل از سوی داده‌ها تأیید شد. این یافته که همسو با پژوهش‌های گسترده داخلی (عبداللهی، درازی و حیدری، ۱۴۰۳؛ محمدی اکبرآبادی، ۱۳۹۸) و خارجی (بامریند، ۱۹۹۱؛ ماسود، احمد، چو و فخر، ۲۰۱۹) است، نیازمند واکاوی مکانیسم‌های علی احتمالی است. سبک مستبدانه با ویژگی‌های کنترل سختگیرانه، انتظارات انعطاف‌ناپذیر، فقدان

نوع مقاله: پژوهشی

گرمی عاطفی و اتکا به شیوه‌های تنبیهی شناخته می‌شود. تأیید فرضیه دوم بر نقش محافظتی بی‌چون و چرای سبک فرزندپروری مقتدرانه صحنه می‌گذارد. این سبک که با تلفیق بهینه «پاسخگویی» (حمایت عاطفی و ارتباط باز) و «توقع‌مندی» (وضع قوانین روشن و نظارت منطقی) مشخص می‌شود، چارچوبی امن و چالش‌برانگیز برای رشد نوجوان فراهم می‌آورد. داده‌های این پژوهش نشان داد که هرچند جهت روابط اساسی در هر دو جنس یکسان است، اما الگوها و شدت این روابط می‌تواند متفاوت باشد؛ برای مثال یافته‌ها گویای آن بود که رابطه محافظتی سبک فرزندپروری مقتدرانه و رابطه خطرآفرین سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه در دختران قوی‌تر به نظر می‌رسد. این تفاوت‌ها را می‌توان از نظر تفاوت‌های جامعه‌پذیری جنسیتی، شیوه‌های ابراز پرخاشگری و خطرپذیری و حساسیت به روابط تبیین کرد؛ بنابراین نقش تعدیل‌گری جنسیت نشان می‌دهد مداخلات مبتنی بر خانواده باید حساس به جنسیت باشند.

تقدیر و تشکر: با تشکر و قدردانی از همسر که جز با حمایت‌ها و پشتیبانی ایشان نگارش این مقاله صورت نمی‌گرفت و تشکر فراوان از کلیه اساتید گرانقدری که در راه دانش‌اندوزی و پژوهش چراغ راهنما بودند؛ همچنین از مدیر گروه محترم، اساتید و دانشجویان دانشکده علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان خوزستان و دانشگاه علمی - کاربردی جامعه اسلامی کارگران خوزستان برای همراهی و همکاری در نگارش مقاله تشکر ویژه می‌شود.

تعارض منافع: براساس اظهار نویسندگان، تعارض منافی در این پژوهش وجود ندارد.

واژگان کلیدی: فرزندپروری آمرانه، فرزندپروری سهل‌گیرانه، فرزندپروری مقتدرانه، خطرپذیری، پرخاشگری، رفتار جنسی پرخطر، اعتیاد.

استناد: رجائی‌پور، محمدصادق، و جعفری کاکلکی، فاطمه (۱۴۰۵). رابطه بین خطرپذیری نوجوانان و سبک فرزندپروری والدین. مجله اسلام و روان‌شناسی خانواده ۲(۴)، ۴۷-۷۸.

مقدمه

دوره نوجوانی به عنوان یک مرحله انتقالی حیاتی و حساس در مسیر رشد انسان با تغییرات سریع و شگرف زیستی، شناختی، روانی و اجتماعی همراه است که فرد را برای پذیرش نقش‌های مستقل در بزرگسالی آماده می‌کند (فلدمن، ۲۰۱۹؛ بابازاده، ۱۳۹۴). اگرچه نوجوانی دوره‌ای از افزایش استقلال، کاوشگری و حساسیت به همسالان است، اما برخی نوجوانان در این فرایند به درجاتی از رفتارهای مخاطره‌آمیز روی می‌آورند که سلامت و آینده آنان را به طور جدی تهدید می‌کند (واقن و همکاران، ۲۰۲۳؛ هالوود، ۲۰۲۲). در این برهه، گرایش به رفتارهای مخاطره‌آمیز یا «خطرپذیری» به عنوان یک پدیده رشدی نسبتاً شایع ظهور می‌یابد که طیف گسترده‌ای از کنش‌ها از جمله پرخاشگری فیزیکی، کلامی و رابطه‌ای، قانون‌شکنی، مصرف مواد، رانندگی بی‌پروا، رفتارهای جنسی پرخطر و بزهکاری را دربرمی‌گیرد (واقن و همکاران، ۲۰۲۳؛ لی و همکاران، ۲۰۲۵؛ هالوود، ۲۰۲۲). اگرچه مقداری خطرپذیری می‌تواند بخشی از فرایند طبیعی هویت‌یابی، استقلال‌طلبی و کاوشگری باشد، اما تداوم و تشدید این رفتارها پیامدهای منفی جدی برای سلامت فرد، خانواده و جامعه در پی دارد. از دید فردی، این پیامدها شامل آسیب‌دیدگی‌های جسمی، اختلالات روانی (مانند افسردگی و اضطراب)، افت عملکرد تحصیلی و درگیر شدن با سیستم قضایی است. در سطح اجتماعی نیز هزینه‌های اقتصادی سنگین ناشی از مراقبت‌های بهداشتی، کاهش بهره‌وری و افزایش ناامنی قابل توجه می‌باشد (جنینگز و رینگل، ۲۰۱۲؛ ریونبارک و همکاران، ۲۰۱۸؛ استیوز و همکاران، ۲۰۱۸).

در میان عوامل چندگانه مؤثر بر شکل‌گیری و تداوم رفتارهای پرخطر نوجوانان، نقش محوری خانواده به عنوان نخستین و بادوام‌ترین بستر اجتماعی‌سازی و سبک فرزندپروری والدین به عنوان الگوی پایدار تعامل والد-فرزند، بارها در ادبیات پژوهشی تأکید شده است (عبداللهی و همکاران، ۲۰۲۴؛ ماسود و همکاران، ۲۰۱۹؛ بامریند، ۱۹۹۱؛ فوزی و همکاران، ۲۰۲۳). مطالعات گذشته نشان داده‌اند که خانواده نقشی تعیین‌کننده در جهت‌دهی به این مسیر دارد؛ در این میان، سبک فرزندپروری والدین به عنوان بستر کلی روابط از جمله سازه‌های کلیدی به شمار می‌رود (عبداللهی و همکاران، ۲۰۲۴؛ مورفی و همکاران، ۲۰۲۲). براساس مدل بامریند (۱۹۹۱)، سبک‌های فرزندپروری عمدتاً براساس دو بُعد پاسخگویی (حساسیت، گرمی و حمایت عاطفی) و توقع‌مندی (کنترل، نظارت و وضع استانداردها) دسته‌بندی

می‌شوند که به سه گونه اصلی مقتدرانه (قاطع)، مستبدانه و سهل‌گیرانه و البته گاه گونه چهارم بی‌اعتنا می‌انجامند. یافته‌ها نشان می‌دهند سبک مقتدرانه (توقع‌مندی و پاسخگویی بالا) که در آن قوانین به روشنی توضیح داده می‌شوند و همچنین ارتباط عاطفی مثبت و حمایتگر برقرار است، با سطوح پایین‌تر رفتارهای پرخطر و پیامدهای رفتاری مثبت مرتبط است (سیرن و سیرن، ۲۰۱۵؛ سانویکتورس و مندز، ۲۰۲۳)؛ در مقابل سبک مستبدانه (توقع‌مندی بالا و پاسخگویی پایین) با ایجاد محیطی سخت‌گیرانه، تنبیه‌محور و فاقد گرمی عاطفی می‌تواند به افزایش پرخاشگری و انکنشی، سرکشی و کاهش عزت‌نفس بینجامد. سبک سهل‌گیرانه (پاسخگویی بالا و توقع‌مندی پایین) نیز به دلیل نبود نظارت کافی، حدود مرزهای مشخص و پاسخگویی افراطی ممکن است فرصت یادگیری خودتنظیمی و ارزیابی عواقب را از نوجوان سلب کند و او را در برابر تأثیرات منفی همسالان آسیب‌پذیر سازد (عبداللهی و همکاران، ۲۰۲۴؛ مورفی و همکاران، ۲۰۲۲؛ سلطان‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۴؛ ناصری فداغن و همکاران، ۱۴۰۲).

با وجود آن، رابطه بین فرزندپروری و رفتار نوجوان ساده و مستقیم نبوده، و می‌تواند تحت تأثیر عوامل تعدیل‌کننده فردی و محیطی قرار گیرد؛ برای نمونه حمایت معلم (لی و همکاران، ۲۰۲۵)، ویژگی‌های شخصیتی نوجوان مانند روان‌رنجوری (فوزی و همکاران، ۲۰۲۳)، جنسیت (وانگ و همکاران، ۲۰۲۵؛ ولگاریدو و کوکینوس، ۲۰۲۳) و جهت‌گیری فرهنگی مانند فردگرایی در مقابل جمع‌گرایی (ولگاریدو و کوکینوس، ۲۰۲۳) می‌توانند این ارتباط را تقویت یا تضعیف کنند؛ همچنین مطالعات عصب‌شناختی شواهدی از تفاوت‌های ساختاری در مغز نوجوانان پرخاشگر مانند کاهش حجم ماده خاکستری در مناطق مرتبط با کنترل تکانه و تنظیم هیجان (قشر اوربیتوفرونتال و قشر سینگولیت قدامی) ارائه می‌دهند که بر پیچیدگی و چندسطحی بودن این پدیده تأکید دارد (هچ و همکاران، ۲۰۲۵).

بروز و شیوع رفتارهای پرخطر در نوجوانی یک نگرانی عمده بهداشت عمومی است که هزینه‌های سنگین فردی، خانوادگی و اجتماعی را به همراه دارد (ریونبارک و همکاران، ۲۰۱۸). خانواده‌های دارای نوجوان پرخطر، اغلب تنش‌های ارتباطی شدیدی را تجربه کرده، و عملکرد کلی خانواده مختل می‌شود (دو و همکاران، ۲۰۲۳)؛ بنابراین شناسایی عوامل همبسته و پیش‌بینی‌کننده خطرپذیری، نخستین گام اساسی در طراحی برنامه‌های پیشگیری و مداخله‌ای مؤثر و مقرون‌به‌صرفه است.

از جنبه نظری، این پژوهش می‌تواند با تبیین مکانیسم‌های تأثیر سبک‌های فرزندپروری بر تصمیم‌گیری

مخاطره‌آمیز نوجوانان و بررسی نقش متغیرهای تعدیل‌گر مانند سن و جنسیت به غنای ادبیات روان‌شناسی تحولی و ارائه چارچوب مفهومی جامع‌تری کمک کند؛ همچنین پر کردن شکاف موجود در پژوهش‌های داخلی که به‌طور همزمان به بررسی این متغیرها در یک مدل یکپارچه پرداخته باشند، بسیار ضروری است. از دیدگاه کاربردی، یافته‌های این مطالعه می‌تواند مبنای علمی ارزشمندی برای طراحی و اجرای برنامه‌های پیشگیری و مداخله‌ای هدفمند فراهم آورد. شناسایی سبک‌های فرزندپروری پرخطر و ابعاد خاص روابط خانوادگی آسیب‌زا به متخصصان سلامت روان، مشاوران مدارس و مددکاران اجتماعی کمک می‌کند تا خانواده‌های در معرض خطر را زودتر شناسایی و خدمات آموزشی و حمایتی لازم مانند آموزش سبک فرزندپروری مقتدرانه را ارائه دهند؛ همچنین ضرورت اجتماعی این پژوهش با توجه به افزایش نگران‌کننده رفتارهای پرخطر در میان نوجوانان ایرانی و ظهور اشکال جدیدی از خطرپذیری مانند استفاده ناامن از فضای مجازی و نیز لزوم توجه به بافت فرهنگی خاص ایران در تعریف هنجارهای رفتاری و شیوه‌های تعامل خانوادگی دوچندان می‌شود. این مطالعه می‌تواند گامی در جهت تدوین سیاست‌های بومی حمایت از خانواده و ارتقای سلامت روان نسل آینده باشد.

با مرور پیشینه پژوهش، اگرچه ارتباط متغیر مستقل با برخی اشکال خطرپذیری، به‌ویژه پرخاشگری به‌طور جداگانه مورد تأیید قرار گرفته است، اما چند مسئله پژوهشی آشکار می‌شود؛ نخست، تمرکز بسیاری از مطالعات پیشین تنها بر یک بُعد خاص از خطرپذیری (عمدتاً پرخاشگری فیزیکی) بوده و نگاهی کلی‌تر به مجموعه‌ای جامع از رفتارهای مخاطره‌آمیز مانند مصرف مواد، رفتارهای جنسی پرخطر، قانون‌شکنی و پرخاشگری نبوده است؛ دوم، نقش تعدیل‌گری عواملی مانند سن و جنسیت در این رابطه‌های پیچیده به اندازه کافی و در قالب یک مدل یکپارچه کاوش نشده است. هدف اصلی این پژوهش «بررسی رابطه بین سبک‌های فرزندپروری والدین و خطرپذیری نوجوانان با در نظر گرفتن نقش تعدیل‌گری سن و جنسیت نوجوان» است. برای بررسی رابطه بین متغیرهای پژوهش چنین فرض می‌شود: ۱. بین سبک فرزندپروری مستبدانه با خطرپذیری بالاتر نوجوانان رابطه مثبت معناداری وجود دارد؛ ۲. بین سبک فرزندپروری قاطع (مقتدرانه) با خطرپذیری پایین‌تر نوجوانان رابطه منفی معناداری وجود دارد؛ ۳. بین سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه با خطرپذیری بالاتر نوجوانان رابطه مثبت معناداری وجود دارد و ۴. رابطه بین سبک فرزندپروری مستبدانه و پرخاشگری فیزیکی در نوجوانان پسر قوی‌تر

از نوجوانان دختر است. بنابراین مسئله اصلی این پژوهش پاسخ به این پرسش است که «آیا سبک‌های فرزندپروری والدین با در نظر گرفتن نقش تعدیل‌گری سن و جنسیت می‌تواند سطح خطرپذیری نوجوانان را پیش‌بینی کنند؟». پاسخ به این پرسش می‌تواند درک عمیق‌تری از پویایی‌های خانوادگی و فردی مؤثر بر سازگاری نوجوانان ارائه دهد و نقاط ورود مؤثری را برای مداخلات پیشگیرانه چندسطحی و فرهنگ حساس مشخص کند.

در دهه‌های اخیر، پژوهش‌های گسترده‌ای در حوزه‌های روان‌شناسی رشد، روان‌شناسی بالینی و علوم تربیتی به بررسی عوامل خطر و محافظ مؤثر بر این رفتارها پرداخته‌اند؛ در این میان، نقش خانواده و به‌ویژه سبک‌های فرزندپروری والدین به عنوان بستر اولیه و پایدار شکل‌دهی به شناخت، هیجان و رفتار نوجوان، کانون توجه بسیاری از پژوهش‌ها بوده است. با ظهور فناوری‌های دیجیتال و شبکه‌های اجتماعی نیز ابعاد جدیدی از رفتارهای پرخطر و پرخاشگری در فضای مجازی بررسی شده‌اند. پرخاشگری در نوجوانی به رفتارهایی گفته می‌شود که با قصد آسیب رساندن به دیگران اعم از آسیب فیزیکی، روانی یا اجتماعی همراه است. این رفتارها به اشکال مختلفی همچون پرخاشگری آشکار فیزیکی و کلامی، پرخاشگری رابطه‌ای مانند شایعه‌پراکنی و طرد اجتماعی و پرخاشگری واکنشی/دفاعی در پاسخ به تهدیدات ادراک شده تقسیم‌بندی می‌شوند (کریک و داج، ۱۹۹۶؛ ویتارو و همکاران، ۲۰۰۶)؛ از سوی دیگر سبک فرزندپروری به الگوهای نسبتاً پایدار نگرش‌ها، رفتارها و تعاملات والدین با فرزند اشاره دارد که فضای هیجانی و تربیتی خانواده را شکل می‌دهد. براساس مدل کلاسیک بامریند (۱۹۹۱) و توسعه‌های بعدی، سبک‌های اصلی شامل مقتدرانه (قاطع): پاسخگویی و توقع‌مندی بالا؛ مستبدانه: توقع‌مندی بالا و پاسخگویی پایین؛ سهل‌گیرانه: پاسخگویی بالا و توقع‌مندی پایین و غافل/بی‌اعتنا: پاسخگویی و توقع‌مندی پایین می‌باشند.

شواهد پژوهشی فراوانی از ارتباط معنادار بین سبک‌های فرزندپروری و پیامدهای رفتاری نوجوانان حمایت می‌کند؛ به‌طور کلی سبک مقتدرانه به عنوان یک عامل محافظتی قوی با سطوح پایین‌تر پرخاشگری، بزهکاری و سایر رفتارهای پرخطر مرتبط دانسته می‌شود (سیرن و سیرن، ۲۰۱۵؛ اقتخاری و همکاران، ۱۴۰۳)؛ در مقابل، سبک‌های مستبدانه و سهل‌گیرانه به عنوان عوامل خطر ساز مطرح بوده‌اند. والدین مستبد با ایجاد محیطی کنترل‌گر، فاقد گرمی و مبتنی بر تنبیه، مانع رشد خودتنظیمی هیجانی

نوجوان شده و می‌توانند به پرخاشگری واکنشی، خصومت و مقاومت در نوجوان بینجامند (عبداللهی و همکاران، ۱۴۰۳؛ مورفی و همکاران، ۲۰۲۲). از سوی دیگر، والدین سهل‌گیر با عدم وضع قوانین روشن و نظارت ناکافی، فرصت یادگیری مهارت‌های حل مسئله و تحمل ناکامی را از نوجوان سلب می‌کنند و او را در برابر فشار همسالان برای درگیری در رفتارهای پرخطر آسیب‌پذیر می‌سازند (سلطان‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۴؛ ناصری فدافن و همکاران، ۱۴۰۲).

پژوهش‌های جدید در بافت فرهنگی ایران نیز این الگوها را تأیید کرده‌اند؛ برای مثال در مطالعه‌ای در سال ۱۴۰۳، عبداللهی و همکاران نشان دادند که سبک مستبدانه و کارکرد نامناسب خانواده پیش‌بین معنادار رفتارهای پرخاشگرانه در دانش‌آموزان بود؛ همچنین رادفر و همکاران (۱۴۰۱) در یک مطالعه نیمه‌آزمایشی دریافتند که آموزش فرزندپروری مبتنی بر سبک مقتدرانه به والدین به کاهش مشکلات پرخاشگری و قانون‌شکنی نوجوانان می‌انجامد. در سطح بین‌المللی، متاآنالیز جدید هنزومز و همکاران (۲۰۲۳) بر نقش اهداف عاملیت‌طلب (تلاش برای گسترش قدرت و منزلت) به عنوان واسطه رابطه بین سبک‌های فرزندپروری ناکارآمد و پرخاشگری تأکید کرده‌اند.

با مرور نظام‌مند پیشینه پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که رابطه بین سبک‌های فرزندپروری و پرخاشگری و خطرپذیری نوجوانان رابطه‌ای است که توسط مجموعه‌ای از متغیرهای شناختی، هیجانی و رابطه‌ای مانند عزت نفس، تنظیم هیجان، دلبستگی و شناخت اجتماعی واسطه می‌شود و تحت تأثیر عوامل تعدیل‌گری مانند سن، جنسیت، فرهنگ و زمینه اجتماعی (شامل فضای مجازی) قرار دارد. با وجود این، خلأهای پژوهشی قابل توجهی وجود دارد که ضرورت انجام پژوهش حاضر را توجیه می‌کند:

۱. تمرکز یک‌بعدی بر پرخاشگری: بسیاری از مطالعات داخلی و خارجی پیشین تنها بر یک شکل خاص از پرخاشگری (عمدتاً فیزیکی) متمرکز بوده‌اند و نگاهی جامع به سازه چندبعدی خطرپذیری (شامل پرخاشگری، مصرف مواد، رفتارهای جنسی پرخطر، قانون‌شکنی و...) نداشته‌اند.
۲. غفلت از نقش زمینه نوین: نقش عوامل نوظهور مانند اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی و تعامل آن با شیوه‌های فرزندپروری در پیش‌بینی پرخاشگری و خطرپذیری نوجوانان در تحقیقات داخلی کاوش کمتری شده است.

۳. ضرورت توجه به تفاوت‌های جنسیتی و سن: اگرچه تفاوت‌های جنسیتی و سن نوجوانان در پژوهش‌های پیشین مورد توجه بوده، اما پژوهش‌های داخلی کمتری به بررسی این نقش تعدیل‌گری در رابطه بین فرزندپروری و پرخاشگری پرداخته‌اند.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع توصیفی - همبستگی است که با هدف بررسی رابطه بین سبک‌های فرزندپروری والدین و خطرپذیری نوجوانان با در نظر گرفتن نقش تعدیل‌گری سن و جنسیت انجام می‌شود. در این طرح، رابطه بین متغیرهای پیش‌بین (سبک‌های فرزندپروری) و متغیر ملاک (خطرپذیری) و همچنین تأثیر متغیرهای تعدیل‌گر (سن و جنسیت) بر این رابطه بررسی و تحلیل می‌شود.

جامعه آماری این پژوهش را کلیه نوجوانان دانش‌آموز مقطع متوسطه شهر اهواز در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ تشکیل می‌دهند. با توجه به گستردگی جامعه و پراکندگی جغرافیایی مدارس از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای استفاده شد؛ بدین ترتیب، نخست از بین نواحی آموزشی شهر اهواز، چند ناحیه به صورت تصادفی انتخاب شد. سپس از هر ناحیه، چند مدرسه دخترانه و پسرانه به صورت تصادفی انتخاب گردید و در نهایت از هر مدرسه، چند کلاس از پایه‌های مختلف به عنوان خوشه نهایی انتخاب و تمامی دانش‌آموزان آن کلاس‌ها در پژوهش شرکت داده شدند. حجم نمونه براساس فرمول کوکران و با توجه به مطالعات پیشین مشابه، ۳۷۱ نفر دانش‌آموز دختر و پسر در نظر گرفته شد که پس از توزیع پرسشنامه‌ها و حذف پرسشنامه‌های ناقص، داده‌های قابل تحلیل استخراج شد.

برای جمع‌آوری داده‌ها از دو پرسشنامه استاندارد شده ایرانی استفاده شد که ویژگی‌های روان‌سنجی آنها در مطالعات داخلی تأیید شده است:

۱. مقیاس خطرپذیری نوجوانان ایرانی (IARS): این پرسشنامه رازاده محمدی، احمدآبادی و حیدری (۱۳۹۰) با هدف سنجش میزان تمایل نوجوانان به رفتارهای مخاطره‌آمیز طراحی و اعتباریابی کرده‌اند. مقیاس دارای ۳۸ گویه و هفت خرده‌مقیاس گرایش به مواد مخدر (سؤالات ۱-۸)، گرایش به الکل (۹-۱۴)، گرایش به سیگار (۱۵-۱۹)، گرایش به خشونت (۲۰-۲۴)، گرایش به رابطه و رفتار جنسی (۲۵-۲۸)، گرایش به رابطه با جنس مخالف (۲۹-۳۲) و گرایش به رانندگی خطرناک (۳۳-۳۸) است.

نمره‌گذاری براساس مقیاس لیکرت پنج‌درجه‌ای از «کاملاً مخالف» (نمره ۱) تا «کاملاً موافق» (نمره ۵) انجام می‌شود و نمره کل بین ۳۸ تا ۱۹۰ متغیر است. روایی سازه این مقیاس از راه تحلیل عاملی اکتشافی تأیید شده و هفت عامل استخراج شده حدود ۶۴.۸۴ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کنند. پایایی آن نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰.۹۴ و برای خرده‌مقیاس‌ها بین ۰.۷۴ تا ۰.۹۳ گزارش شده که نشان‌دهنده پایایی مطلوب ابزار است (زاده‌محمدی و همکاران، ۱۳۹۰).

۲. پرسشنامه سبک‌های فرزندپروری بامریند (۱۹۹۱): این ابزار اکتسابی است از نظریه اقتدار والدین که براساس نظریه بامریند (۱۹۷۱) از آزادگذاری، استبدادی و اقتدار منطقی والدین برای بررسی الگوهای نفوذ و شیوه‌های فرزندپروری ساخته شده است. این پرسشنامه شامل ۳۰ ماده است که ۱۰ ماده به شیوه آزادگذاری مطلق، ۱۰ ماده به شیوه استبدادی و ۱۰ ماده به شیوه اقتدار منطقی والدین در امر پرورش فرزندان مربوط می‌شود و برحسب طیف لیکرت یک مقیاس پنج درجه‌ای (کاملاً مخالف، مخالف، تقریباً مخالف، موافق، کاملاً موافق) مشخص می‌شود و به ترتیب از ۴-۰ نمره‌گذاری شده است و با جمع نمرات، ۳ نمره مجزا در مورد هر یک از خرده‌مقیاس‌های آزادگذار، استبدادی و اقتدار منطقی میزان پایایی برای روش سهل‌گیرانه ۰/۶۹ برای شیوه مستبدانه ۰/۷۷ و برای شیوه مقتدرانه ۰/۷۳ به دست آمد. ضریب پایایی آزمون از راه روش اسپیرمن - براون و روش دو نیمه کردن گاتمن برابر ۰/۸۳ به دست آمد. آلفای کرونباخ یا همسانی کلی سوالات برابر ۰/۸۶ به دست آمد که رضایتبخش است (مینایی و نیک‌زاد، ۱۳۹۶).

پس از دریافت مجوزهای لازم از اداره آموزش و پرورش شهر اهواز و هماهنگی با مدیران مدارس منتخب، جلسه‌ای توجیهی برای دانش‌آموزان تشکیل شد و اهداف پژوهش، محرمانه بودن اطلاعات و داوطلبانه بودن مشارکت به طور کامل توضیح داده شد. رضایت آگاهانه از دانش‌آموزان و در صورت لزوم از والدین آنها دریافت شد. پرسشنامه‌ها به صورت گروهی و در محیط کلاس تحت نظارت پژوهشگر توزیع و جمع‌آوری گردید و حدود ۲۰ تا ۳۰ دقیقه زمان برای تکمیل آنها در نظر گرفته شد. برای رعایت اصول اخلاقی، هیچ‌گونه اطلاعات شناسایی‌کننده‌ای از شرکت‌کنندگان درخواست نشد و به آنها اطمینان داده شد که داده‌ها صرفاً برای اهداف علمی و به صورت جمعی تحلیل خواهند شد.

یافته‌های پژوهش

داده‌های جمع‌آوری شده از ۳۷۰ نوجوان (۱۹۰ پسر و ۱۸۰ دختر) با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۸ تحلیل و بررسی شد. ابتدا آماره‌های توصیفی متغیرهای پژوهش گزارش شده، سپس برای بررسی روابط بین متغیرها از تحلیل همبستگی (پیرسون و اسپیرمن) و برای تبیین سهم پیش‌بینی‌کنندگی متغیرهای مستقل از تحلیل رگرسیون خطی چندگانه استفاده شد؛ همچنین برای واکاوی دقیق‌تر نقش جنسیت به عنوان متغیر تعدیل‌گر، تحلیل‌ها به تفکیک گروه‌های پسر و دختر نیز اجرا گردید. سطح معناداری در کلیه تحلیل‌ها ۰.۰۵ در نظر گرفته شد.

براساس نتایج جدول ۱ آمار توصیفی، میانگین و انحراف معیار متغیرهای اصلی پژوهش به شرح زیر است:

جدول ۱. شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	تعداد	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار
سبک مقتدرانه	۳۷۰	۲۰	۴۰	۳۱.۶۲	۷.۲۹
سبک سهل‌گیرانه	۳۷۰	۱	۱۵	۴.۴۶	۳.۰۹
سبک آمرانه	۳۷۰	۱	۴۰	۲۲.۴۳	۱۶.۳۸
نمره کل خطرپذیری	۳۷۰	۳۴	۱۵۲	۷۴.۶۲	۳۱.۴۹
سن	۳۷۰	۱۵	۱۸	۱۶.۴۱	۱.۰۵

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، میانگین سبک فرزندپروری مقتدرانه (۳۱.۶۲) بالاتر از سبک‌های دیگر است؛ همچنین انحراف معیار بالای سبک آمرانه (۱۶.۳۸) و نمره کل خطرپذیری (۳۱.۴۹) نشان‌دهنده پراکندگی قابل توجه داده‌ها در این متغیرهاست. میانگین نمره سبک فرزندپروری مقتدرانه در نمونه پژوهش ۳۱.۶۲ با انحراف معیار ۷.۲۹ بود. دامنه تغییرات نمرات بین ۲۰ (حداقل) تا ۴۰ (حداکثر) در نوسان بوده است. میانگین نمره سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه ۴.۴۶ و انحراف معیار آن ۳.۰۸ گزارش شد. حداقل و حداکثر نمره به ترتیب ۱ و ۱۵ بود. سبک فرزندپروری آمرانه (مستبدانه) با میانگین ۲۲.۴۳ و انحراف معیار قابل توجه ۱۶.۳۷، وسیع‌ترین دامنه تغییرات (از ۱ تا ۴۰) را در بین سبک‌های فرزندپروری به خود اختصاص داد. میانگین نمره کل خطرپذیری نوجوانان (پرخاشگری) در این پژوهش ۷۴.۶۲ با انحراف معیار ۳۱.۴۹ محاسبه شد. حداقل و حداکثر نمره به ترتیب ۳۴ و ۱۵۲

بود که گویای تنوع نسبتاً گسترده در سطح خطرپذیری پاسخ‌دهندگان است. میانگین سنی شرکت‌کنندگان ۱۶.۴۱ سال با انحراف معیار ۱.۰۵ بود که نشان می‌دهد بیشتر آنان در بازه سنی ۱۵ تا ۱۸ سال قرار داشته‌اند.

همبستگی کلی متغیرها (کل نمونه)

به منظور بررسی رابطه بین سبک‌های فرزندپروری و نمره کل خطرپذیری از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج (جدول ۲) بیانگر وجود روابط قوی و معنادار در سطح ۰.۰۱ بین تمامی متغیرهاست.

جدول ۲. ماتریس همبستگی پیرسون بین سبک‌های فرزندپروری و نمره کل خطرپذیری

متغیر	Authoritative	Permissive	Authoritarian	Total_aggression_score
سبک مقتدرانه	۱			
سبک سهل‌گیرانه	۰.۴۰۱**	۱		
سبک آمرانه	۰.۹۲۰**	۰.۲۵۸**	۱	
نمره کل خطرپذیری	۰.۸۷۷**	۰.۳۲۳**	۰.۹۲۷**	۱
** p < 0.01				

بین سبک مقتدرانه و نمره کل خطرپذیری رابطه منفی قوی و معناداری وجود دارد ($r = -0.927$, $p < 0.01$). این یافته نشان می‌دهد با افزایش نمره سبک فرزندپروری مقتدرانه (والدین قاطع و پاسخگو)، نمره کل خطرپذیری نوجوانان کاهش می‌یابد. بین سبک آمرانه و نمره کل خطرپذیری رابطه مثبت و بسیار قوی مشاهده شد ($r = -0.927$, $p < 0.01$)؛ این امر بدان معناست که سبک فرزندپروری مستبدانه و کنترل‌گر با سطوح بالاتر رفتارهای پرخطر نوجوانان همراه است. رابطه بین سبک سهل‌گیرانه و نمره کل خطرپذیری نیز مثبت و معنادار بود، با توجه به آنکه شدت آن نسبت به دو سبک دیگر ضعیف‌تر است ($r = -0.323$, $p < 0.01$)؛ همچنین همبستگی درونی بین سبک‌های فرزندپروری نیز معنادار بود: رابطه منفی قوی بین سبک مقتدرانه و آمرانه ($r = -0.920$) و رابطه مثبت ضعیف‌تر بین سبک سهل‌گیرانه و آمرانه ($r = 0.258$) نشان می‌دهد که این سبک‌ها در تقابل یا ارتباط با یکدیگر قرار دارند. با توجه به ماهیت رتبه‌ای برخی داده‌ها، تحلیل همبستگی اسپیرمن نیز تکرار شد که الگوی نتایج مشابه و تأییدکننده یافته‌های یادشده بود (ضرایب اسپیرمن به ترتیب -0.708 ، -0.840 و -0.451).

تحلیل همبستگی به تفکیک جنسیت

برای بررسی نقش تعدیل‌گری جنسیت، تحلیل همبستگی اسپیرمن به صورت جداگانه برای گروه‌های پسر و دختر انجام شد.

جدول ۳. ماتریس همبستگی اسپیرمن بین متغیرهای والدگری، پرخاشگری، گرایش به جنس مخالف، رفتار جنسی و اعتیاد پسران (n=190)

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱. سبک مقتدرانه	-					
۲. سبک سهل‌گیرانه	-0.532**	-				
۳. سبک استبدادی	-0.740**	0.287**	-			
۴. نمره کل پرخاشگری	-0.677**	0.409**	0.830**	-		
۵. گرایش به جنس مخالف	-0.476**	0.395**	0.721**	0.773**	-	
۶. رفتار جنسی	-0.706**	0.452**	0.875**	0.888**	0.717**	-
۷. اعتیاد (n = 19)	-0.640**	0.315	0.770**	0.965**	0.708**	0.774**

جدول ۴. ماتریس همبستگی اسپیرمن بین متغیرهای والدگری، پرخاشگری، گرایش به جنس مخالف، رفتار جنسی و اعتیاد دختران (n=180)

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱. سبک مقتدرانه	-					
۲. سبک سهل‌گیرانه	-0.617**	-				
۳. سبک استبدادی	-0.825**	0.499**	-			
۴. نمره کل پرخاشگری	-0.764**	0.575**	0.848**	-		
۵. گرایش به جنس مخالف	-0.417**	0.606**	0.605**	0.678**	-	
۶. رفتار جنسی	-0.872**	0.682**	0.881**	0.879**	0.636**	-
۷. اعتیاد (n = 18)	-0.480*	0.247	-0.562*	0.844**	0.369	0.596**

*P<0.05 , **P<0.01

چنان‌که در جداول ۳ و ۴ مشاهده می‌شود، نتایج تحلیل همبستگی بیانگر تفاوت‌های قابل توجه در شدت و گاهی در الگوی روابط است. تحلیل همبستگی اسپیرمن نشان داد که در هر دو گروه پسران (۱۹۰ نفر) و دختران

(۱۸۰ نفر)، سبک والدگری مقتدرانه با تمام متغیرهای پرخاشگری، گرایش به جنس مخالف، رفتار جنسی و اعتیاد همبستگی منفی قوی و معناداری دارد (همگی $P < 0.01$)؛ درحالی که سبک های سهل گیرانه و استبدادی با این متغیرها همبستگی مثبت نشان می دهند. به طور خاص در پسران، سبک استبدادی با گرایش به رفتار جنسی پرخطر ($p = 0.875$) و در دختران با گرایش به رفتار جنسی پرخطر ($p = 0.881$) و پرخاشگری کل ($p = 0.848$) همبستگی بالایی داشت. همچنین نمره پرخاشگری کل در هر دو جنس با گرایش به جنس مخالف (پسران: $p = 0.773$ ، دختران: $p = 0.678$) و گرایش به رفتار جنسی پرخطر (پسران: $p = 0.888$ ، دختران: $p = 0.879$) همبستگی مثبت قوی نشان داد. در زیرگروه کوچک نمونه دارای اعتیاد (۱۹ پسر و ۱۸ دختر)، همبستگی گرایش به اعتیاد در پسران ($p = 0.965$) و دختران ($p = 0.844$) بسیار بالا و معنادار بود. این یافته ها گویای آن است که سبک والدگری مقتدرانه می تواند به عنوان یک عامل محافظتی در برابر رفتارهای پرخطر عمل کند؛ درحالی که سبک های سهل گیر و استبدادی با افزایش این رفتارها همراه هستند.

همبستگی سبک آمرانه با ابعاد خاص خطرپذیری

برای واکاوی دقیق تر، رابطه سبک فرزندپروری آمرانه با تک تک ابعاد هفت گانه خطرپذیری نیز به تفکیک جنسیت بررسی شد. نتایج در جدول ۵ گزارش شده است.

جدول ۵. ماتریس همبستگی اسپیرمن بین سبک فرزندپروری آمرانه و متغیرهای خطرپذیری در پسران ($n = 190$)

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱. سبک آمرانه	—					
۲. گرایش به جنس مخالف	0.721**	—				
۳. رفتار جنسی پرخطر	0.875**	0.717**	—			
۴. اعتیاد به مواد ($n = 19$)	0.770**	0.708**	0.774**	—		
۵. اعتیاد به الکل	0.740**	0.528**	0.761**	0.852**	—	
۶. اعتیاد به سیگار	0.853**	0.757**	0.918**	0.860**	0.793**	—
۷. تمایل به خشونت	0.768**	0.555**	0.789**	0.662**	0.730**	0.813**
۸. تمایل به رانندگی خطرناک	0.402**	0.023	0.374**	0.083	-0.010	0.335**

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

جدول ۶. ماتریس همبستگی اسپیرمن بین سبک فرزندپروری آمرانه و متغیرهای خطرپذیری در دختران (n = 180)

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱. سبک آمرانه	—						
۲. گرایش به جنس مخالف	0.605**	—					
۳. رفتار جنسی	0.881**	0.636**	—				
۴. اعتیاد به مواد (n = 18)	0.562*	0.369	0.596**	—			
۵. اعتیاد به الکل	0.660**	0.305*	0.703**	0.697**	—		
۶. اعتیاد به سیگار	0.767**	0.607**	0.808**	0.629**	0.780**	—	
۷. تمایل به خشونت	0.772**	0.546**	0.892**	0.532*	0.735**	0.847**	—
۸. تمایل به رانندگی خطرناک	0.398**	0.086	0.256**	0.024	-0.165*	0.119	0.087
* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$							

چنان‌که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، سبک فرزندپروری آمرانه والدین با تمامی ابعاد (گرایش به مواد مخدر، الکل، سیگار، خشونت، رابطه جنسی پرخطر، ارتباط با جنس مخالف و رانندگی خطرناک) همبستگی مثبت و معناداری داشته است. قوی‌ترین روابط مربوط به ابعاد گرایش به رفتار جنسی پرخطر ($r = 0.892$) و گرایش به سیگار ($r = 0.853$) می‌باشد و تنها رابطه با بعد رانندگی خطرناک ضعیف‌تر بوده است ($r = 0.398$).

همان‌طور که در جدول ۶ مشاهده می‌شود، الگویی مشابه اما با تفاوت‌هایی در شدت مشاهده شد. قوی‌ترین رابطه مثبت، دوباره بین سبک فرزندپروری آمرانه والدین و گرایش به رفتار جنسی پرخطر ($r = 0.881$) و نیز گرایش به خشونت ($r = 0.772$) می‌باشد. روابط با ابعاد مواد مخدر و رانندگی خطرناک نسبت به پسران ضعیف‌تر بوده است (به ترتیب 0.562 و 0.398).

این یافته‌ها نشان می‌دهد که سبک فرزندپروری آمرانه والدین نه تنها با خطرپذیری کلی، بلکه با طیف گسترده‌ای از رفتارهای پرخطر خاص نیز همراهی دارد و این همراهی در برخی حوزه‌ها (مانند رفتار جنسی پرخطر و خشونت) بسیار برجسته است.

تحلیل رگرسیون

برای تعیین سهم هر یک از سبک‌های فرزندپروری در پیش‌بینی نمره کل خطرپذیری نوجوانان از تحلیل رگرسیون خطی چندگانه به روش همزمان (Enter) استفاده شد. در این مدل، سه سبک فرزندپروری به عنوان متغیرهای پیش‌بین و نمره کل خطرپذیری به عنوان متغیر ملاک وارد شدند.

جدول ۷: نتایج تحلیل رگرسیون خطی برای پیش‌بینی نمره کل پرخاشگری براساس سبک‌های فرزندپروری

متغیر پیش‌بین	B	SE _B	β	t	p
(ثابت)	44.345	9.871		4.492	0.001>
سبک مقتدرانه	-0.304	0.232	-0.070	-1.309	0.191
سبک سهل‌گیرانه	0.792	0.222	0.078	3.561	0.001>
سبک استبدادی	1.621	0.098	0.843	16.532	0.001>
$R^2=0.868$, $R^2_{adj}=0.867$, $F=(3,366)=802.781$, $P<0.001$					

تحلیل رگرسیون خطی چندگانه با روش ورود همزمان برای بررسی نقش سبک‌های فرزندپروری در پیش‌بینی نمره کل پرخاشگری انجام شد. چنان‌که در جدول ۷ مشاهده می‌شود، مدل رگرسیون به‌طور معناداری قادر به پیش‌بینی پرخاشگری بود ($P<0.001$, $F=(3,366)=802.781$) و توانست ۸/۸۶٪ از واریانس آن را تبیین کند ($R^2=0.868$). در میان متغیرهای پیش‌بین، سبک استبدادی بیشترین سهم را در پیش‌بینی پرخاشگری داشت ($\beta=0.843$, $t=16.532$, $p<0.001$). سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه نیز رابطه مثبت و معناداری با پرخاشگری نشان داد ($\beta=0.078$, $t=3.561$, $P<0.001$)؛ در مقابل، سبک مقتدرانه اگرچه رابطه منفی با پرخاشگری داشت ($\beta=-0.070$)، اما این رابطه از نظر آماری معنادار نبود. این نتایج نشان می‌دهد که سبک‌های فرزندپروری استبدادی و سهل‌گیرانه به‌طور مثبت و معناداری با افزایش پرخاشگری مرتبط هستند؛ درحالی‌که سبک مقتدرانه نقش پیش‌بینی‌کننده معناداری در این مدل نداشته است.

به طور خلاصه، یافته‌های این پژوهش را می‌توان در چند محور کلیدی خلاصه کرد: سبک‌های فرزندپروری با سطوح خطرپذیری نوجوانان رابطه معناداری دارند. سبک فرزندپروری مقتدرانه به عنوان یک عامل محافظتی (رابطه منفی) و سبک‌های فرزندپروری آمرانه و سهل‌گیرانه به عنوان عوامل خطر (رابطه مثبت) عمل می‌کنند. در میان سبک‌های سه‌گانه فرزندپروری، سبک آمرانه (مستبدانه) قوی‌ترین

رابطه مثبت را با نمره کل خطرپذیری و نیز با اکثر ابعاد خاص آن (به‌ویژه گرایش به رفتار جنسی پرخطر و خشونت) دارد. این سبک در مدل رگرسیون نیز به عنوان قوی‌ترین پیش‌بین مثبت خطرپذیری ظاهر شد. نقش تعدیل‌گری جنسیت در الگوی روابط تأیید شد. اگرچه جهت روابط در هر دو گروه یکسان بود، اما شدت برخی روابط متفاوت بود؛ برای مثال رابطه منفی سبک مقتدرانه با خطرپذیری و رابطه مثبت سبک سهل‌گیرانه با خطرپذیری در دختران قوی‌تر از پسران می‌باشد. مدل رگرسیون ارائه‌شده تبیین‌کنندگی بسیار بالایی دارد و نشان می‌دهد ترکیب سبک‌های فرزندپروری والدین پیش‌بین‌کننده قدرتمندی برای تعلقات خطرپذیر نوجوانان است.

این یافته‌ها بستر تجربی مناسبی را برای بحث در مورد مکانیسم‌های تأثیرگذار و نیز تدوین راهکارهای مداخله‌ای مبتنی بر خانواده فراهم می‌سازد که در بخش بعد به تفصیل بحث و بررسی می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش حاضر، گواه محکمی بر نقش تعیین‌کننده سبک‌های فرزندپروری در شکل‌دهی به رفتارهای مخاطره‌آمیز نوجوانان است. این نتایج نه تنها فرضیات اصلی پژوهش را تأیید می‌کند، بلکه با واکاوی نقش تعدیل‌گری جنسیت، لایه‌های پیچیده‌تر این رابطه را آشکار می‌سازد. در ادامه هر یک از فرضیات در چارچوب نظریات روان‌شناسی تحولی و یافته‌های پژوهشی نوین، به‌طور مفصل و با استناد به ادبیات علمی معتبر داخلی و خارجی بحث و تبیین می‌شود.

فرضیه اول پژوهش مبنی بر وجود رابطه مثبت معنادار بین سبک مستبدانه و سطوح بالاتر خطرپذیری، به‌طور قاطع‌ترین شکل توسط داده‌ها تأیید شد. این یافته همسو با پژوهش‌های گسترده داخلی (عبداللهی، درازی و حیدری، ۱۴۰۳؛ محمدی اکبرآبادی، ۱۳۹۸) و خارجی (بامریند، ۱۹۹۱؛ ماسود، احمد، چو و فخر، ۲۰۱۹)، نیازمند واکاوی مکانیسم‌های علی احتمالی است. سبک مستبدانه با ویژگی‌های کنترل سختگیرانه، انتظارات انعطاف‌ناپذیر، فقدان گرمی عاطفی و اتکا به شیوه‌های تنبیهی شناخته می‌شود. از دیدگاه نظریه خودتعیین‌گری، این سبک سه نیاز اساسی روان‌شناختی نوجوان برای خودمختاری، شایستگی و ارتباط را به شدت نقض می‌کند (ریان و دسی، ۲۰۰۰). سرکوب نظام‌مند نیاز به خودمختاری و ابراز وجود می‌تواند در نوجوان احساس درماندگی، خشم و تمایل به بازپس‌گیری

کنترل از راه طغیان رفتاری ایجاد کند. رفتارهای پرخطر از پرخاشگری گرفته تا قانون شکنی، ممکن است به عنوان راهبردهای ناسازگارانه‌ای برای ابراز استقلال و مقابله با محیط خانوادگی عمل کنند که خفقان‌آور تجربه شده است؛ از سوی دیگر، فقدان پاسخگویی عاطفی و حمایت، نیاز به ارتباط را بی‌پاسخ گذاشته است و می‌تواند به کاهش عزت نفس و افزایش حساسیت به طرد بینجامد (کوران، گری و اسنودن، ۲۰۲۱). نوجوانان با عزت نفس پایین‌تر، ممکن است برای کسب موقعیت و احترام در گروه همسالان، بیشتر به رفتارهای نمایشی و پرخطر مانند خشونت یا مصرف مواد روی آورند (آزدمیر، وازسونکی و چوک، ۲۰۱۷)؛ همچنین یافته‌های عصب‌شناختی اخیر نشان می‌دهد محیط‌های استرس‌زای مزمن مانند محیط خانوادگی مستبدانه می‌توانند بر تکامل مناطق مغزی مرتبط با کنترل تکانه و تنظیم هیجان (مانند قشر پیش‌پیشانی و آمیگدال) تأثیر منفی بگذارند (هچ و همکاران، ۲۰۲۵). این تغییرات نورویولوژیک ممکن است یک زیربنای زیستی برای افزایش آمادگی در برابر رفتارهای تکانشی و پرخاشگرانه فراهم کند؛ بنابراین رابطه سبک فرزندپروری مستبدانه و خطرپذیری را می‌توان در تعامل پیچیده‌ای از مکانیسم‌های روان‌شناختی (مانند محرومیت از نیازهای بنیادین، کاهش عزت نفس)، هیجانی (همچون تنظیم ناکارآمد خشم و ناکامی) و عصب‌شناختی جستجو کرد.

تأیید فرضیه دوم بر نقش محافظتی بی‌چون و چرای سبک فرزندپروری مقتدرانه صحه می‌گذارد؛ این سبک که با تلفیق بهینه «پاسخگویی»، یعنی حمایت عاطفی و ارتباط باز و نیز «توقع‌مندی» به معنای وضع قوانین روشن و نظارت منطقی مشخص می‌شود، چارچوبی امن و چالش‌برانگیز برای رشد نوجوان فراهم می‌آورد. در این چارچوب، نوجوان می‌آموزد که خودمختاری او محترم شمرده می‌شود، اما این خودمختاری در بستر مسئولیت‌پذیری و در نظر گرفتن قوانین و پیامدهای اجتماعی معنا می‌یابد. این تعادل دقیقاً نیازهای خودمختاری، شایستگی و ارتباط را به صورت همزمان ارضا می‌کند. از دیدگاه نظریه یادگیری اجتماعی، والدین مقتدر با ارائه الگویی از رفتارهای منطقی، حل مسالمت‌آمیز تعارض و تنظیم هیجان، سرمشق‌های مؤثری برای نوجوان به شمار می‌رود (باندورا، ۱۹۷۷). نوجوان در این محیط به جای واکنش تدافعی یا تکانشی، مهارت‌های خودتنظیمی و تفکر قائل به آینده را پرورش می‌دهد. او می‌آموزد پیش از عمل، پیامدهای احتمالی را ارزیابی کند. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که این سبک با رشد سطح بالاتری از کارکردهای اجرایی مغز مرتبط است که خود بازداری و برنامه‌ریزی را تسهیل

می‌کند (سانویکتورس و مندرز، ۲۰۲۳)؛ همچنین گرمی و حمایت عاطفی موجود در این سبک، پایگاه امنی ایجاد می‌کند که نوجوان می‌تواند در مواجهه با چالش‌ها و فشار همسالان به آن پناه ببرد و از این رو کمتر نیاز به جستجوی تأیید در گروه‌های پرخطر دارد. نکته مهم در بافت فرهنگی ایران، تطبیق‌پذیری این سبک است. سبک فرزندپروری مقتدرانه لزوماً به معنای فردگرایی افراطی نیست، بلکه می‌تواند در قالب ارزش‌های جمع‌گرایانه‌ای بازتعریف شود که بر احترام متقابل، مسئولیت‌پذیری در قبال خانواده و رعایت هنجارهای اجتماعی تأکید دارند (ولگاریدو و کوکینوس، ۲۰۲۳). مطالعات داخلی نیز نشان داده‌اند که آموزش این سبک به والدین می‌تواند به کاهش معنادار مشکلات رفتاری نوجوانان بینجامد (رادفر، زارعی، سودانی و معلم، ۱۴۰۱).

اگرچه شدت رابطه در این سبک فرزندپروری نسبت به سبک فرزندپروری مستبدانه ضعیف‌تر بود، اما تأیید آن از جنبه‌های نظری مهمی اهمیت دارد. سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه با پاسخگویی بالا، اما توقع‌مندی و نظارت پایین مشخص می‌شود. در این محیط، گرچه نوجوان از محبت برخوردار است، اما فاقد چارچوب‌ها، حد و مرزهای روشن و انتظارات سازنده می‌باشد. از دیدگاه «نظریه فراشناخت و خودتنظیمی»، نوجوان برای یادگیری مدیریت رفتار خود، نیاز به «داربست‌سازی» دارد. والدین با وضع قوانین و نظارت تدریجی، این داربست را فراهم می‌کنند تا نوجوان به تدریج مهارت‌های درونی خودکنترلی و ارزیابی خطر را توسعه دهد (ویگوتسکی، ۱۹۷۸). در غیاب این داربست، نوجوان ممکن است در توسعه این مهارت‌های حیاتی با شکست روبه‌رو شود. فقدان ساختار به معنای محرومیت از فرصت یادگیری تحمل ناکامی و به تأخیر انداختن ارضاست؛ در نتیجه نوجوان پرورش‌یافته به سبک سهل‌گیرانه ممکن است در مواجهه با نخستین محرک و سوسه‌انگیز یا موقعیت تنش‌زا به رفتار تکانشی روی آورد. از سوی دیگر، نظارت ناکافی، فضایی ایجاد می‌کند که نوجوان زمان قابل توجهی را بدون هدایت بزرگسالان سپری کند و در معرض تأثیرات همسالان پرخطر قرار گیرد. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که در غیاب دلبستگی قوی و نظارت والدین، وابستگی به گروه همسالان افزایش می‌یابد و همنوایی با رفتارهای مخاطره‌آمیز آنان محتمل‌تر می‌شود (لی، لیو و ژانگ، ۲۰۲۵)؛ بنابراین خطر سبک سهل‌گیرانه نه از جایگاه خصمانه که از موضعی «غیرفعال» و «منفعل» نشئت می‌گیرد. این یافته بر اهمیت «ساختاردهی» و «رهبری» والدین در کنار محبت به عنوان دو بال ضروری فرزندپروری مؤثر تأکید می‌کند.

بررسی این فرضیه، پیچیدگی رابطه سبک فرزندپروری و خطرپذیری را آشکار می‌سازد. داده‌های این پژوهش نشان داد که گرچه جهت روابط اساسی در هر دو جنس یکسان است، اما الگوها و شدت این روابط می‌تواند متفاوت باشد؛ برای مثال یافته‌ها گویای آن بود که رابطه محافظتی سبک فرزندپروری مقتدرانه و رابطه خطرآفرین سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه در دختران قوی‌تر به نظر می‌رسد. این تفاوت‌ها را می‌توان از چند جهت تبیین کرد:

تفاوت‌های جامعه‌پذیری جنسیتی: در بسیاری از فرهنگ‌ها از جمله بافت ایرانی، انتظارات و هنجارهای اجتماعی برای دختران و پسران متفاوت است. معمولاً از دختران انتظار می‌رود مطیع‌تر، پیرو قواعد و دارای خودکنترلی بیشتر باشند؛ درحالی‌که برای پسران مقداری جسارت و رفتارهای بیرونی‌تر تحمل‌پذیرتر تصور می‌شود (ولگاریدو و کوکینوس، ۲۰۲۳). پس فقدان ساختار (به معنای اتخاذ رویکرد سهل‌گیرانه در فرزندپروری) ممکن است برای دخترانی که تحت فشار اجتماعی بیشتری برای رعایت هنجارها هستند، سردرگمی و اضطراب بیشتری ایجاد کند و آنها را به سمت راهبردهای ناسازگارانه سوق دهد؛ از سوی دیگر، گرمی و ارتباط موجود در سبک فرزندپروری مقتدرانه ممکن است برای دخترانی که به ارتباطات عمیق‌تر تمایل دارند، اهمیت حیاتی‌تری داشته باشد.

شیوه‌های ابراز پرخاشگری و خطرپذیری: پژوهش‌ها به طور مداوم نشان می‌دهند که پسران بیشتر گرایش به پرخاشگری فیزیکی و آشکار دارند؛ درحالی‌که دختران بیشتر از پرخاشگری رابطه‌ای و غیرمستقیم استفاده می‌کنند (کارد، استاکی، ساوالانی و لیتل، ۲۰۰۸). اشکال خاص خطرپذیری نیز مانند برخی رفتارهای جنسی پرخطر یا مصرف مواد ممکن است برای هر جنس پیامدهای اجتماعی متفاوتی داشته باشد. این تفاوت در برون‌ریزی رفتار می‌تواند نحوه تعامل با سبک‌های والدینی را تحت تأثیر قرار دهد.

حساسیت به روابط: برخی نظریه‌ها بیانگر آن است که دختران به طور کلی به کیفیت روابط بین‌فردی، به‌ویژه روابط صمیمانه حساسیت بیشتری نشان می‌دهند (گیلیگان، ۱۹۸۲)؛ از این‌رو کیفیت رابطه والد - فرزند (چه مثبت در سبک فرزندپروری مقتدرانه و چه منفی در سبک‌های دیگر فرزندپروری) ممکن است تأثیر عمیق‌تری بر سلامت روان و رفتار دختران داشته باشد. در مقابل، پسران ممکن است بیشتر به ابعاد مربوط به «قدرت» و «رقابت» در ارتباطات و تعاملات خود که در سبک فرزندپروری مستبدانه به شکل سلطه‌جویی بروز می‌کند، حساس باشند و واکنش شدیدتری نشان دهند.

بنابراین نقش تعدیل‌گری جنسیت نشان می‌دهد که مداخلات مبتنی بر خانواده باید حساس به جنسیت باشند. برنامه‌های آموزشی باید بر نیازهای خاص هر جنس، نحوه ابراز هیجانات و فشارهای اجتماعی متفاوتی تمرکز کنند که با آن روبه‌رو هستند.

درمجموع یافته‌های این پژوهش مؤید یک مدل تعاملی پیچیده است که در آن سبک فرزندپروری به عنوان یک بافت کلان خانوادگی از راه تأثیرگذاری بر متغیرهای روان‌شناختی واسطه‌ای کلیدی مانند عزت‌نفس، مهارت‌های تنظیم هیجان و باورهای شناختی درباره خود و دیگران بر تمایل نوجوان به درگیر شدن در رفتارهای مخاطره‌آمیز اثر می‌گذارد. این مسیرهای تأثیر به نوبه خود از سوی ویژگی‌های فردی نوجوان مانند جنسیت، سن، خلق‌وخو و عوامل محیطی گسترده‌تر مانند فرهنگ، حمایت مدرسه و همسالان تعدیل می‌شوند. سبک فرزندپروری مستبدانه با ایجاد یک محیط تهدیدآمیز و محروم‌کننده، مسیر مستقیمی به سمت برون‌ریزی هیجانی و مقابله‌جویی باز می‌کند. سبک مقتدرانه با ایجاد یک محیط امن و چالش‌برانگیز، مسیر رشد خودکنترلی، تفکر آینده‌نگر و ارتباط سالم را هموار می‌سازد. سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه با ایجاد یک محیط فاقد ساختار، نوجوان را در برابر محرک‌های آنی و فشارهای بیرونی بی‌پناه می‌کند. این پژوهش بر لزوم حرکت از نگاه تک‌علیتی به سمت درک سیستمی و اکولوژیک از پدیده خطرپذیری نوجوانان تأکید می‌کند، آنجا که خانواده نه به عنوان تنها عامل، بلکه به عنوان کانونی قدرتمند در شبکه‌ای از تأثیرات متقابل فردی و اجتماعی قرار دارد.

پژوهش حاضر با محدودیت‌هایی از جمله مقطعی بودن و محدود شدن امکان استنتاج علی، داده‌های مبتنی بر خودگزارشی و تأثیرپذیری از سوگیری‌ها، نمونه‌گیری از میان دانش‌آموزان یک شهر و محدودیت تعمیم نتایج، عدم تعدیل سایر متغیرها مانند وضعیت اقتصادی - اجتماعی، ساختار خانواده (تک‌والد، هسته‌ای، گسترده)، سابقه روان‌پزشکی در خانواده یا تجارب آسیب‌زای خاص همراه بود؛ از این‌رو پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آتی به روش مطالعه طولی با نمونه‌گیری جامع‌تر و با تعدیل‌گری سایر متغیرها و از روش‌های ترکیبی مطالعه کیفی برای کشف عمق تجارب و مطالعه کمی برای آزمون وسعت و گردآوری داده از منابع چندگانه خودگزارشی نوجوان، گزارش والدین، گزارش معلم و مشاهده تعاملی برای دستیابی به تصویری همه‌جانبه‌تر و کاهش سوگیری‌های روش‌شناختی انجام شود.

منابع

- افتخاری، حجت؛ رضایی فرد، اکبر؛ ایزدی، سجاد (۱۴۰۳)، «بررسی رابطه سبک فرزندپروری والدین و پیشرفت تحصیلی با میانجی‌گری عزت نفس دانش‌آموزان»، پژوهش در روش‌های آموزش، س ۲، ش ۳، ص ۱۴۱-۱۷۱.
- بابازاده، رحمان (۱۳۹۴)، روان‌شناسی نوجوانی، تهران: انتشارات نسل نون‌دیش.
- رادفر، شیوا؛ زارعی، اقبال؛ سودانی، منصور؛ معلم، مهدی (۱۴۰۱)، «اثربخشی بسته آموزشی فرزندپروری بر کاهش مشکلات پرخاشگری و قانون‌شکنی نوجوانان: یک مطالعه نیمه آزمایشی»، مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، س ۲۱، ش ۱، ص ۱۷-۳۲.
- زاده‌محمدی، علی؛ احمدآبادی، زهره؛ حیدری، محمود (۱۳۹۰)، «تدوین و بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس خطرپذیری نوجوانان ایرانی»، مجله روان‌پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران، س ۱۷، ش ۳، ص ۲۱۸-۲۲۵.
- سلطان‌نژاد، سودابه؛ سعدی‌پور، اسماعیل؛ اسدزاده، حسن (۱۳۹۴)، «رابطه بین سبک‌های فرزندپروری ادراک‌شده با اهمال‌کاری و خودناتوان‌سازی»، روان‌شناسی تربیتی، س ۱۱، ش ۳۸، ص ۱-۲۲.
- سیری، سودابه؛ سیری، نگار (۱۳۹۴)، «بررسی تأثیر انسجام خانواده بر فاکتورهای روان‌شناختی فرزندان»، کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در مدیریت، اقتصاد و علوم انسانی.
- عبداللهی، صفیه؛ درازی، راضیه؛ حیدری، زینب (۱۴۰۳)، «نقش سبک‌های فرزندپروری و کارکردهای خانواده در پیش‌بینی رفتارهای پرخاشگرانه دانش‌آموزان تحت پوشش کمیته امداد»، فصلنامه رویکردی نو بر آموزش کودکان، س ۶، ش ۲، ص ۱۳۳-۱۴۳.
- محمدی اکبرآبادی، حمیده (۱۳۹۸)، بررسی رابطه سبک‌های فرزندپروری با سلامت روان و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوره اول منطقه نوق. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه جعفری.
- مینایی، اصغر؛ نیکزاد، سپیده (۱۳۹۶)، «ساختار عاملی و اعتبار نسخه فارسی پرسشنامه شیوه‌های فرزندپروری بامریند»، خانواده‌پژوهی، س ۱۳، ش ۴۹، ص ۹۲-۱۰۸. [SID. https://sid.ir/pa-per/122578/fa](https://sid.ir/pa-per/122578/fa)

- ناصری فدافن، ملکه؛ نوحی، شهناز؛ آقایی، حکیمه؛ صبوری، محمدصادق (۱۴۰۲)، «شناخت عوامل تأثیرگذار بر سبک فرزندپروری: یک پژوهش کیفی»، *مجله مطالعات تأثیراتی*، س ۱۲، ش ۴، ص ۲۹-۴۵.

References

- Abdollahi, S., Dorazi, R., & Heydari, Z. (2024/1403). "Naqsh-e Sabkhā-ye Farzand-parvarī va Kārkardhā-ye Khānevādeh dar Pīsh-bīnī-ye Raftārhā-ye Pārkhashgarāneh-ye Dānesh-āmūzān-e Taht-e Pūshesh-e Komīteh-ye Emdād" [The Role of Parenting Styles and Family Functions in Predicting Aggressive Behaviors of Students Supported by the Imam Khomeini Relief Committee]. *Faṣlnāmeḥ-ye Rūykardī-ye Now bar Āmūzesh-e Kūdakān*, 6(2), 133-143. [In Persian]
- Babazadeh, R. (2015/1394). *Ravān-shenāsī-ye Nowjavānī* [Adolescent Psychology]. Tehran: Nasi-e Noandish Publications. [In Persian]
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-95.
- Card, N. A., Stucky, B. D., Sawalani, G. M., & Little, T. D. (2008). Direct and indirect aggression during childhood and adolescence: A meta-analytic review of gender differences, intercorrelations, and relations to maladjustment. *Child Development*, 79(5), 1185-1229. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2008.01184.x>
- Crick, N. R., & Dodge, K. A. (1996). Social information-processing mechanisms in reactive and proactive aggression. *Child Development*, 67, 993-1002.
- Curran, T., Gray, N. S., & Snowden, R. J. (2021). Self-esteem, narcissism, and aggression: Different types of self-esteem predict different types of aggression. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(23-24), NP13296-NP13313. <https://doi.org/10.1177/0886260519900309>
- Dou, D., Shek, D. T. L., Tan, L., & Zhao, L. (2023). Family functioning and resilience in children in mainland China: Life satisfaction as a mediator. *Frontiers in Psychology*, 14, 1175934.
- Eftekhari, H., Rezaeifard, A., & Izadi, S. (2024/1403). "Barrasī-ye Rābetah-ye Sabk-e Farzand-parvarī-ye Vāledeyn va Pīshraft-e Taḥṣīlī bā Mīānjigarī-ye Eḥterām-e Nafs-e Dānesh-āmūzān" [Investigating the Relationship between Parental Parenting Style and Academic Achievement with the Mediation of Students' Self-Esteem]. *Pažūhesh dar Raveshhā-ye Āmūzesh*, 2(3), 141-171. [In Persian]

- Fauzi, F. A., Zulkefli, N. A. M., & Baharom, A. (2023). Aggressive behavior in adolescent: The importance of biopsychosocial predictors among secondary school students. *Frontiers in Public Health*, 11, 992159.
- Feldman, R. S. (2019). *Development across the Life Span* (8th ed.). Pearson.
- Hatch, M., Dominguez, A., Bashford-Largo, J., Blair, R. J. R., Blair, K. S., Dobbartin, M., Tyler, P., & Bajaj, S. (2025). Real-time aggression in youth and its connection to region-specific structural brain alterations. *Discover Mental Health*, 5, 124. <https://doi.org/10.1007/s44192-025-00273-8>
- Hensums, M., Brummelman, E., Larsen, H., van den Bos, W., & Overbeek, G. (2023). Social goals and gains of adolescent bullying and aggression: A meta-analysis. *Developmental Review*, 68, 101073.
- Hollowood, L. (2022). Micro refers to its subtle delivery not its impact. Royal College of Nursing.
- Jennings, W. G., & Reingle, J. M. (2012). On the number and shape of developmental/ life-course violence, aggression, and delinquency trajectories: A state-of-the-art review. *Journal of Criminal Justice*, 40(6), 472-489.
- Li, N., Li, T., Liu, L., & Zhang, D. (2025). A cross-lagged analysis of the relationship between adolescents' aggressive behavior, parent-child relationships, and teacher caring behaviors. *Frontiers in Psychology*, 16, 1605677. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1605677>
- Masud, H., Ahmad, M. S., Cho, K. W., & Fakhr, Z. (2019). Parenting styles and aggression among young adolescents: A systematic review of literature. *Community Mental Health Journal*, 55(6), 1015-1030. <https://doi.org/10.1007/s10597-019-00400-0>
- Minaei, A., & Nikzad, S. (2017/1396). "Sākhtār-e 'Āmelī va E'tbār-e Nuskheh-ye Fārsī-ye Porsesh-nāmeḥ-ye Shīvehhā-ye Farzand-parvarī-ye Bāmrīnd" [Factor Structure and Validity of the Persian Version of the Baumrind Parenting Styles Questionnaire]. *Khānevādeh-pazhūhī*, 13(49), 92-108. <https://sid.ir/paper/122578/fa> [In Persian]
- Mohammadi Akbarabadi, H. (2019/1398). Barrasī-ye Rābetah-ye Sabkhā-ye Farzand-parvarī bā Salāmat-e Ravān va Pīshraft-e Taḥṣīlī-ye Dānesh-āmūzān-e Dokhtar-e Moṭavasseṭeh-ye Doreh-ye Avval-e Manṭaqeh-ye Nūq [Investigating the Relationship between Parenting Styles and Mental Health and Academic Achievement of First-

- Grade High School Female Students in the Noqab Region] (Master's thesis). Allameh Jafari University. [In Persian]
- Muarifah, A., Mashar, R., Hashim, I. H. M., Rofiah, N. H., & Oktaviani, F. (2022). Aggression in adolescents: The role of mother-child attachment and self-esteem. *Behavioral Sciences*, 12(5), 147.
 - Naseri Fadafan, M., Noohi, S., Aghaei, H., & Sabouri, M. S. (2023/1402). "Shenākht-e 'Avāmel-e Ta'thīr-guzār bar Sabk-e Farzand-parvarī: Yek Pažūhesh-e Keyfi" [Identifying Factors Influencing Parenting Style: A Qualitative Study]. *Majalleh-ye Moṭāle'āt-e Ta'thīrātī*, 12(4), 29-45. [In Persian]
 - Ozdemir, Y., Vazsonyi, A. T., & Cok, F. (2017). Parenting processes, self-esteem, and aggression: A mediation model. *European Journal of Developmental Psychology*, 14(5), 509-532. <https://doi.org/10.1080/17405629.2016.1236724>
 - Radfar, S., Zarei, E., Sodani, M., & Moallem, M. (2022/1401). "Asar-bakhshī-ye Basteh-ye Āmūzeshī-ye Farzand-parvarī bar Kāhesh-e Moshkelāt-e Pārkhāshgarī va Qānūn-shekanī-ye Nowjavānān: Yek Moṭāle'eh-ye Nīmeh-tajrobī" [Effectiveness of a Parenting Training Package on Reducing Aggression and Rule-Breaking Problems in Adolescents: A Quasi-Experimental Study]. *Majalleh-ye Dāneshgāh-e 'Olūm-e Pezeshkī-ye Rafsanjān*, 21(1), 17-32. [In Persian]
 - Rivenbark, J. G., Odgers, C. L., Caspi, A., Harrington, H. L., Hogan, S., Houts, R. M., ... & Moffitt, T. E. (2018). The high societal costs of childhood conduct problems: Evidence from administrative records up to age 38 in a longitudinal birth cohort. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 59(6), 703-710.
 - Sanvictores, T., & Mendez, M. D. (2023). Types of Parenting Styles and Effects on Children. StatPearls Publishing.
 - Silverstein, M., Hwang, W., Kim, J.-H., Yoon, J., & Vasilenko, S. A. (2022). The relationship between religiosity and marriage from emerging to established adulthood. *Journal of Adult Development*, 30(1), 118-130. <https://doi.org/10.1007/s10804-022-09419-3>
 - Siri, S., & Siri, N. (2015/1394). "Barrasī-ye Ta'thīr-e Ensajām-e Khānevādeh bar Fāktorhā-ye Ravān-shenākhtī-ye Farzandān" [Investigating the Effect of Family Cohesion on Children's Psychological Factors]. In Konferānse-ye Beyn al-Melalī-ye Pažūhesh-hā-ye Nowīn dar Modīriyat, Eqtešād va 'Olūm-e Ensānī. [In Persian]

- Sultannejad, S., Sadipour, E., & Asadzadeh, H. (2015/1394). "Rābetah-ye beyn-e Sab-khā-ye Farzand-parvarī-ye Edrāk Shodeh bā Ehmāl-kārī va Khod-natvān-sāzī" [The Relationship between Perceived Parenting Styles and Procrastination and Self-Handicapping]. *Ravān-shenāsī-ye Tarbīyatī*, 11(38), 1-22. [In Persian]
- Voulgaridou, I., & Kokkinos, C. M. (2023). Relational aggression in adolescents across different cultural contexts: A systematic review of the literature. *Adolescent Research Review*, 8, 457-480. <https://doi.org/10.1007/s40894-023-00207-x>
- Wang, Y., Liu, Y., Tian, S., et al. (2025). The interrelationship between childhood emotional abuse and aggressive behavior in the Chinese adolescent population: A network perspective. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 19, 68. <https://doi.org/10.1186/s13034-025-00931-3>
- Zadeh Mohammadi, A., Ahmadabadi, Z., & Heydari, M. (2011/1390). "Tadvīn va Bar-rasī-ye Vīzhegīhā-ye Ravān-sanjī-ye Maqyās-e Khaṭarpazīrī-ye Nowjavānān-e Īrānī" [Development and Psychometric Properties of the Iranian Adolescent Risk-Taking Scale (IARS)]. *Majalleh-ye Ravān-pazeshkī va Ravān-shenāsī-ye Bālīnī-ye Īrān*, 17(3), 218-225. [In Persian]